

Hur ska nutiden bevaras? Svensk bevarande- och gallringspolicy i komparativ belysning

Reine Rydén

(Manus inlämnat till *Arkiv, samhälle och forskning* januari 2013)

Inledning

Vilka minnen av nutiden som bevaras i framtidens arkiv beror på många faktorer, inte minst på principer för bevarande och gallring.¹ Dessa principer baseras i sin tur på vetenskapssyn, värderingar och ideologier. Följaktligen har bevarande- och gallringsprinciper varierat kraftigt över tid och mellan olika länder, vilket kan göra jämförande studier mycket givande.

Denna artikel syftar för det första till att underlätta sådana studier genom att presentera en enkel analysmodell och med hjälp av den jämföra olika länders bevarande- och gallringsprinciper. Översikten baseras på litteratur och tar upp bevarande- och gallringsstrategier i USA, Storbritannien, Tyskland, Kanada, Nederländerna, Norge och Australien. Vilka principiellt viktiga skillnader kan urskiljas? Vilka tendenser i utvecklingen över tid kan skönjas?

För det andra ska svensk traditionell gallringspraxis och Riksarkivets policy *Bevarandet av nutiden* från 1995 sättas in i ett internationellt sammanhang.² Hur förhåller de sig till sina motsvarigheter i andra delar av världen? För det tredje granskas den nu pågående översynen av policyn. Vilka förändringar kan förväntas? Kommer bytet av förteckningsmodell att få följder även för bevarande och gallring?

Analysmodellen består av en fyrfältsfigur med två begreppspar som ofta förekommer i den arkivteoretiska litteraturen, men vanligen mer eller mindre underförstått. Jag betecknar dem *bottom up-ansats* och *top down-ansats* respektive *institutionellt perspektiv* och *samhällsperspektiv*. Det handlar alltså om *hur* bedömningen går till och *i vilket syfte* arkivinformation bevaras.

Med en *bottom up-ansats* utgår man från själva handlingarna och det som bedöms är informationsinnehållet. *Top down-ansatsen* (som ibland kallas den funktionella ansatsen) börjar däremot med en analys av arkivbildarens funktioner i

syfte att bedöma var man kan förvänta sig att hitta de viktigaste handlingarna. Fokus ligger här på handlingarnas tillkomstkontext snarare än på innehållet. Dessa två infallsvinklar utesluter naturligtvis inte varandra.³ För komparativa syften anser jag dock att man bör hålla isär dem.

Det andra begreppsparet har att göra med bedömningen av vilka minnen som anses viktiga att bevara, särskilt med hänsyn till forskning och insyn.⁴ Med ett institutionellt perspektiv bevaras handlingar i första hand som källor till information om arkivbildaren, dess verksamhet och beslut. Med ett samhällsperspektiv betonas i stället handlingarnas betydelse som källor till information om det omgivande samhället. Tonvikten ligger på de individer och samhällsförhållanden som påverkas av myndigheternas verksamhet och beslut snarare än på myndigheterna själva. Det institutionella perspektivet och samhällsperspektivet utesluter naturligtvis inte heller varandra, men distinktionen är även i detta fall analytiskt betydelsefull.

”Klassisk” brittisk och amerikansk arkivteori

I sin berömda bok *Manual of Archive Administration* (1922) betonade Sir Hilary Jenkinson arkivhandlingarnas betydelse som autentiska och opartiska lämningar efter arkivbildarens verksamhet. Denna uppfattning påverkade också hans syn på gallring. Han hävdade bestämt att det endast var förvaltningens egen personal som kunde avgöra vad som var viktigt att bevara. Om en utomstående arkivarie beslutade om gallring skulle det införa ett element av subjektivitet som man till varje pris måste undvika.⁵

Jenkinsons uppfattning satte sin prägel på den så kallade Grigg-rapporten 1954, som drog upp riktlinjer för hanteringen av arkiv från den centrala statliga förvaltningen i Storbritannien. Rapporten ansåg det sannolikt att de handlingar som förvaltningen själv bedömde som värdefullast också var de som framtida forskare skulle efterfråga.⁶

Theodore R. Schellenberg gjorde i *Modern Archives* (1956) två välkända distinktioner. För det första har alla handlingar ett *primärvärde* för arkivbildaren själv och vissa handlingar har dessutom ett *sekundärvärde* för andra användare. Handlingar utan sekundärvärde kan gallras så snart de har förlorat sitt primärvärde. För det andra indelas sekundärvärdet i bevisvärde (*evidential value*) och informationsvärde (*informational value*). Bevisvärde syftar på belägg för hur arkivbildaren utövat sin verksamhet. Med informationsvärde avses värdet av information om sådant som ligger utanför arkivbildaren och kan vara av intresse för någon form av forskning.⁷ Att välja ut den information som ska bevaras för framtiden är enligt Schellenberg en uppgift för arkivarier, gärna med historieutbildning, men det kan också vara nödvändigt att rådgöra med experter från andra discipliner.⁸

Det är påfallande i hur hög grad den *Appraisal Policy* som amerikanska *National Archives and Records Administration* (NARA) antog 2007 präglas av Schellenbergs idéer. Policyn klargör att de flesta handlingar kan gallras ut när de inte längre behövs i verksamheten, det vill säga när primärvärdet har upphört. Tre kategorier av handlingar ska långtidsbevaras: handlingar som dokumenterar medborgarnas rättigheter (här handlar det om närmast om juridiskt bevisvärde), dokumentation av federala myndigheters beslut (bevisvärde) samt dokumentation av "the national experience" (informationsvärde).⁹

I Storbritannien antogs 1958 en arkivlag, *the Public Records Act*. Den baserades på Grigg-rapporten som i sin tur utgick från Jenkinson, men den var också klart påverkad av Schellenberg. Lagen slog fast att den arkivbildande myndigheten skulle göra en första granskning av handlingarna när de inte använts aktivt på fem år och gallra ut sådana som inte längre hade något värde för verksamheten. I en andra granskning 25 år efter handlingarnas tillkomst skulle de med historiskt värde väljas ut för långtidsbevarande. Denna gång skulle arkivarier, trots Jenkinsons rekommendationer, delta i processen och syftet med bevarandet skulle vara att dokumentera såväl samhällsutvecklingen som myndighetens verksamhet.¹⁰

En anledning till att Jenkinson/Griggs och Schellenbergs idéer har varit så inflytelserika under så lång tid är förstås att de har fungerat i praktiken, åtminstone för traditionella pappershandlingar. I den *Appraisal Policy* som brittiska *The National Archives* (TNA) publicerade 2004 slås fast att Grigg-systemet har varit effektivt och ska fortsätta ligga till grund för värderingen av pappersmaterial. Tillvägagångssättet med två granskningar kan dock inte tillämpas för digitala handlingar. Där måste beslut om bevarande och gallring tas på ett mycket tidigt stadium, helst redan i förväg. TNA föreslår att en bedömning av arkivbildarens funktioner ska vara ett huvudinslag i värderingen av dess digitala handlingar. Man använder rentav, om än med viss tvekan, termen macro-appraisal om det första steget i framtidens bevarande- och gallringsutredningar.¹¹

Sammanfattningsvis har båda de klassiska angloamerikanska traditionerna en bottom up-ansats, det vill säga de börjar med en analys av handlingarna. I nedanstående fyrfältsfigur hamnar de således i den vänstra kolumnen. Den i Storbritannien föreslagna hanteringen av digitala handlingar bygger emellertid på en top down-ansats och hör hemma i höger kolumn. En stor del av den information som bevaras med Jenkinsons modell kan säkert vara användbar för forskning om det omgivande samhället men det var inte något uttalat syfte med bevarandet, alltså är Jenkinsons perspektiv klart institutionellt. Grigg-systemet med sina två granskningar måste delas upp på ruta 1 och 3, medan TNA:s policy för digitala handlingar delas mellan ruta 2 och 4. Schellenbergs modell hamnar dels i ruta 1 eftersom bevisvärde har fokus på arkivbildaren, dels i ruta 3 eftersom informationsvärde handlar om det omgivande samhället.

Figur 1. Brittiska och amerikanska bevarande- och gallringsstrategier

	Bottom up-ansats	Top down-ansats
Institutionellt perspektiv	1 Jenkinson Grigg/TNA första granskningen Schellenberg bevisvärde NARA:s policy	2 TNA:s policy om digitala handlingar
Samhällsperspektiv	3 Grigg/TNA andra granskningen Schellenberg informationsvärde NARA:s policy	4 TNA:s policy om digitala handlingar

Bevarande och gallring i Tyskland

Vid 1900-talets början ansågs det i Tyskland som mer eller mindre självklart att arkivarier också var historiker. Med denna utbildning i kombination med praktisk erfarenhet ansågs de ha kompetens att avgöra från fall till fall vilka handlingar som var värda att bevara. Denna tradition av att lita på arkivariens *Fingerspitzengefühl* fortsatte under mellankrigstiden, men samtidigt började de alltmer skrymmande mängderna av arkivhandlingar bli ett svårhanterligt problem.¹²

Den traditionella tyska statsidealistiska historiesynen medförde att alla handlingar som statsmakterna producerade uppfattades ha ett egenvärde. Därför begränsades ofta gallringen i statliga arkiv till rensning av kopior och annat uppenbart överflödigt material. Under 1950-talet blev behovet av mer radikala åtgärder uppenbart och 1957 framförde Georg Wilhelm Sante och Wilhelm Rohr ett långtgående förslag. Den så kallade Sante/Rohr-modellen hade till skillnad från det gängse förfarandet en top down-ansats. Modellen hade en hierarkisk värdeskala med de centrala departementen och verken i toppen. Endast handlingar från de viktigaste myndigheterna skulle bevaras medan handlingar från mindre viktiga myndigheter kunde gallras ut i sin helhet.¹³

Ett annat alternativ framfördes av Fritz Zimmermann som fortsatte i bottom up-traditionen men ansåg att användarnas efterfrågan var en lämplig grund för bevarande- och gallringsbeslut.¹⁴ Med tanke på att forskarnas intressen vid denna tid höll på att vidgas från sin tidigare smala inriktning på nationell politisk historia öppnade hans förslag en möjlighet att lägga mer vikt vid samhällsperspektivet.

I de östeuropeiska länderna baserades arkivprinciperna under kalla krigets era på marxistisk teori som ansågs ge en objektiv och stabil vetenskaplig grundval för beslut. I Östtyskland kom dessa idéer till uttryck i 1965 års *Grundsätze*, som skulle ligga till grund för dokumentation av den nya samhällsordningen.¹⁵ Grundsatserna betonade arkivbildarnas funktioner som den mest avgörande faktorn och det blev i första hand handlingar från den centrala förvaltningen som

bevarades. Värdeskalan hade stora likheter med Sante/Rohr-modellen även om utgångspunkten var en helt annan.¹⁶

I en välkänd artikel från 1972 kritiserade Hans Booms de östtyska principerna. I likhet med sina östtyska kolleger ville Booms dokumentera samhällsutvecklingen men med fokus på det civila samhället. Hans alternativ gick ut på att använda den samtida allmänna opinionen som måttstock. De samhällsfrågor som engagerade många människor borde också vara de som dokumenterades för framtiden. Efter en analys av den allmänna opinionen vid en viss tidpunkt så som den framstod i publicerat material borde arkivarierna kunna utarbeta vad han kallade dokumentationsplaner.¹⁷

När Booms skrev sin artikel hade han just blivit utnämnd till chef för västtyska *Bundesarchiv*, men hans förslag kom aldrig till praktisk användning vid den institutionen.¹⁸ Efter att artikeln publicerats på engelska 1987 blev den emellertid en inspirationskälla för en rad nordamerikanska författare. Ironiskt nog förverkligades hans förslag till dokumentationsplaner till en viss del i Östtyskland på 1980-talet då den statliga arkivförvaltningen utfärdade en lista med viktiga händelser som borde dokumenteras. Händelserna hade, föga förvånande, valts ut för att stödja den bild av samhällsutvecklingen som statsmakterna ville förmedla.¹⁹

Efter Tysklands återförening fortsatte arkivdebatten, nu med influenser från Nordamerika. 2004 antog en arbetsgrupp inom VdA (*Verband deutscher Archivarinnen und Archivare*) med företrädare för allmänna och enskilda, nationella och lokala arkivinstitutioner ett *Positionspapier*. Här skisseras en bevarande- och gallringsprocess som börjar med arkivbildarens funktioner i en samhällskontext och sedan fortsätter med en närmare granskning av handlingarna. Tyngdpunkten ligger på dokumentation av det omgivande samhället, medan arkivbildarens egen administrativa verksamhet inte uttryckligen framhålls. Ett viktigt inslag är en ”cross-archives approach”, som innebär att arkivinstitutioner inom olika samhällssektorer bör samarbeta för att åstadkomma ett heltäckande arkivrelaterat kulturarv.²⁰

Delstatsarkivet i Baden-Württemberg tillämpar den så kallade *vertikala och horisontella metoden* som i VdA:s *Positionspapier* framhålls som ett gott exempel. Det är en tvåstegsprocedure som börjar med en top down-analys av alla myndigheter inom en samhällssektor. Studier av regelverk och organisationsplaner kompletteras med intervjuer med myndigheternas tjänstemän i syfte att klarlägga hur beslutsfattandet och dokumenthanteringen går till. Nästa steg är att samla in och analysera handlingar. Vid tillämpningen har det visat sig att den viktigaste dokumentationen inte alltid återfinns på den nivå man först förväntat sig.²¹

Att summera den mångfasetterade tyska bevarande- och gallringsdebatten i analys-schemat är relativt komplicerat. Helt klart är i alla fall att den traditionella *Fingerspitzengefühl*-praxisen prioriterar information om arkivbildarna och hör hemma i ruta 1. Sante/Rohr-modellen har också ett institutionellt perspektiv men

med top down-ansats och hamnar följaktligen i ruta 2. Zimmermanns förslag om att låta användarnas efterfrågan avgöra utgår från ett samhällsperspektiv och placeras i ruta 3. De östtyska *Grundsätze* hamnar med sin kombination av top down-ansats och institutionellt perspektiv i ruta 2 tillsammans med Sante/Rohr-modellen. De östtyska dokumentationsplanerna var däremot mer inriktade på samhällsinformation och hör hemma i ruta 4. Booms ursprungliga förslag till dokumentationsplaner hör definitivt hemma i samma ruta. 2004 års *Positionspapier* rekommenderar en kombination av top down- och bottom up-ansats med samhällsdokumentation som uttalat syfte, vilket placerar förslaget i ruta 4 och 3. Den vertikala/horisontella metoden har påverkat VdA:s *Positionspapier* men lägger större vikt vid förvaltningen. Den inleds med en top down-analys och fortsätter med en bottom up-analys i avsikt att täcka information om såväl arkivbildaren som det omgivande samhället. Följaktligen hamnar den i alla fyra rutorna.

Figur 2. Tyska bevarande- och gallringsstrategier

	Bottom up-ansats	Top down-ansats
Institutionellt perspektiv	1 <i>Fingerspitzengefühl</i> -praxis Vertikal/horisontell metod steg 2	2 Sante/Rohr-modellen DDR <i>Grundsätze</i> Vertikal/horisontell metod steg 1
Samhällsperspektiv	3 Zimmermann efterfrågestyrning <i>Positionspapier</i> steg 2 Vertikal/horisontell metod steg 2	4 Booms dokumentationsplaner Östtyska dokumentationsplaner <i>Positionspapier</i> steg 1 Vertikal/horisontell metod steg 1

Dokumentationsstrategier och macro-appraisal

Schellenbergs många efterföljare har i hög grad varit inriktade på att välja ut handlingar av intresse för forskare. Det har medfört en känslighet för varierande forskningstrender, vilket så småningom väckt kritik. Särskilt elegant formulerades kritiken 1984 av Gerald Ham, som varnade för att arkivarien reducerades till ”en vindflöjel som vrider sig efter historieskrivningens växlande vindar”.²²

Bevarande- och gallringsstrategier baserade på olika varianter av funktionsanalys och makroperspektiv har framförts som en utväg ur detta dilemma.

Ett exempel är *documentation strategy*, en plan för att säkerställa dokumentationen av en pågående aktivitet eller ett geografiskt område. Den amerikanska författaren Helen W. Samuels som utvecklade idén förespråkade samarbete mellan många olika aktörer, såväl arkivinstitutioner som arkivbildare, i syfte att åstadkomma en så fullständig dokumentation som möjligt av det aktuella ämnet.²³

I ett senare arbete om universitetsarkiv utvecklade Samuels en metod kallad *institutional functional analysis*. Den har en klart uttalad top down-ansats i syfte att identifiera nyckelfunktionerna hos moderna institutioner. Liksom för dokumentationsstrategin rekommenderar Samuels ett holistiskt perspektiv – det räcker inte att bevara allmänna handlingar, de behöver kompletteras med olika typer av icke-officiellt material. Resultatet blir ett arkivbestånd med information om såväl institutionen själv som de enskilda individer den kommer i kontakt med och om den omgivning i vilken den verkar.²⁴ Försök att tillämpa olika former av dokumentationsstrategi i praktiken har ofta stött på problem, inte minst med finansieringen.²⁵ Det kan dock inte råda något tvivel om att modellen har inspirerat tyska VdA:s ”cross-archives approach”.

När funktionsanalys används vid bevarande- och gallringsutredningar i offentliga arkiv kallas metoden ofta *macro-appraisal*. I en ofta citerad formulering av upphovsmannen, kanadensaren Terry Cook, är syftet med denna strategi

the articulation of the most important societal structures, functions, records creators, and records-creating processes, and their interaction, which together form a comprehensive reflection of human experience.²⁶

Är det då möjligt att identifiera de viktigaste samhällsstrukturerna, funktionerna och så vidare utan en sådan till synes objektiv måttstock som östtyskarna använde? Cooks lösning består för det första av en rankning av betydelsen av olika myndigheter och funktioner inom dessa. För det andra, och här är inspirationen från Booms tydlig, gäller det att urskilja ”hot spots”, det vill säga processer med tydlig interaktion mellan medborgare och myndigheter. Cook lägger särskild vikt vid medborgarnas möjligheter att uttrycka sin uppfattning fritt, inte enbart genom att fylla i färdiga formulär. När sådana nyckelområden har identifierats vidtar en mer traditionell innehållsanalys av själva handlingarna, ett förfarande som Cook benämner *micro-appraisal*.²⁷

Macro-appraisal har använts sedan början av 1990-talet vid det kanadensiska nationalarkivet.²⁸ I praktiken har tillämpningen varit ganska pragmatisk. Cooks kollega Brian Baeven framhåller som en viktig erfarenhet att metoden tycks fungera bättre för att identifiera stora grupper av handlingar som lugnt kan gallras än för att urskilja vad som är värt att bevara. Vidare understryker Baeven vikten av att kombinera makro- och mikroanalys. Tanken är ju att de viktiga funktioner man hittar genom makroanalysen också producerar viktiga handlingar, men detta samband kan inte tas för givet.²⁹

En förenklad variant av macro-appraisal utvecklades i Nederländerna, vars nationalarkiv 1991 inledde det så kallade PIVOT-projektet. Den direkta anledningen var behovet av att på ett effektivt sätt ta itu med en stor ansamling av statliga pappershandlingar från efterkrigstiden. Ansatsen här var konsekvent top down och man gjorde inte, utom i vissa undantagsfall, någon analys av själva

handlingarna. Detta förfarande ledde inledningsvis till kritik från historiker som befarade att många handlingar med viktig samhällsinformation skulle gå förlorade.³⁰

Makroperspektivet har också slagit igenom i det norska Arkivverkets bevarande- och gallringspolicy från 2006. Där anges inledningsvis fyra huvudsakliga bevarandemål. Det första är att bevara dokumentation av myndighetsutövning, det andra handlar om att belysa samhällsutvecklingen, medan de tredje och fjärde målen handlar om arkivmaterial med juridiskt bevisvärde. Policyn har således både ett institutionellt perspektiv och ett samhällsperspektiv, vilka sägs vara lika viktiga. När det gäller arbetsgången fastslår policyn: ”Bevarings- og kassasjonsvurdering bør som hovedregel skje på et overordnet nivå (makronivå).” Om detta första steg, då främst funktionsbaserade kriterier används, leder till slutsatsen att materialet bör bevaras behöver man inte gå vidare och granska handlingarnas innehåll närmare. För ett bevarandebeslut med hänvisning till det samhällsrelaterade andra bevarandemålet krävs dock en genomgång av innehållet.³¹

Även vid *National Archives of Australia* (NAA) använder man en metod som delvis inspirerats av kanadensisk macro-appraisal.³² NAA:s bevarande- och gallringspolicy *Why Records Are Kept* från 2000 är mycket tydlig ifråga om utgångspunkten:

a top-down approach to appraisal, starting with an analysis of the functions and activities of organisations, as opposed to commencing appraisal with accumulations of records.³³

För detta syfte har man utarbetat en lista med 25 funktioner på den federala regeringens översta nivå och 273 funktioner på lägre nivå. Dessa funktioner rankas sedan med hjälp av nio olika mätbara kriterier, exempelvis andel av statens utgifter, hänvisningar i parlamentsdebatter och hänvisningar i mediedatabaser.³⁴

Den australiska policyn är otvetydig ifråga om top down-ansatsen men något motsägelsefull om syftet med att bevara handlingar. Först förklarar NAA att dess uppdrag i första hand går ut på att dokumentera den federala regeringens verksamhet. Därpå förklarar man att bevarande och gallring ska uppfylla fem mål, varav bara två handlar om dokumentation av myndigheter. De övriga tre berör information om medborgarna och samhället i en vidare mening. Ett av målen innehåller rentav den Cook-inspirerade formuleringen att handlingar som kan illustrera ”interaktionen mellan folket och regeringen” ska bevaras.³⁵ Följaktligen bör den australiska policyn delas mellan ruta 2 och 4 i figuren.

Dokumentationsstrategi å andra sidan har uppenbara likheter med det tyska begreppet dokumentationsplaner och hör huvudsakligen hemma i ruta 4. Naturligtvis kommer en del av de handlingar som bevaras med en dokumentationsstrategi att innehålla information om arkivbildarna själva, men

detta är ett mer uttalat syfte med institutional functional analysis. Den metoden hamnar därför även i ruta 2.

I Cooks ursprungliga idé om macro-appraisal var det primära syftet att dokumentera interaktion mellan medborgare och myndigheter, vilket placerar hans förslag i ruta 4. I praktiken präglas emellertid macro-appraisal i hög grad av ett institutionellt perspektiv.³⁶ Strategin inkluderar också ett andra steg med en bottom up-analys inriktad på information om såväl arkivbildarna som det omgivande samhället. I likhet med den tyska vertikala och horisontella metoden måste alltså kanadensisk macro-appraisal placeras i alla fyra rutorna. Den norska policyn har likheter med den kanadensiska och lägger lika stor vikt vid de båda perspektiven, men det andra steget med bottom up-analys används bara vid behov. Den holländska versionen av macro-appraisal slutligen innehåller inget andra steg med mikroanalys och fokus ligger mycket tydligt på arkivbildarnas funktioner. PIVOT-projektet hör följaktligen enbart hemma i ruta 2.

Figur 3. Bevarande- och gallringsstrategier baserade på funktionsanalys

	Bottom up-ansats	Top down-ansats
Institutionellt perspektiv	1 Macro-appraisal i praktiken steg 2 (Norsk policy steg 2)	2 Institutional functional analysis Macro-appraisal i praktiken steg 1 Australisk policy Norsk policy steg 1 PIVOT-projektet
Samhällsperspektiv	3 Macro-appraisal i praktiken steg 2 (Norsk policy steg 2)	4 Dokumentationsstrategi Institutional functional analysis Macro-appraisal ursprunglig idé Macro-appraisal i praktiken steg 1 Australisk policy Norsk policy steg 1

Några kommentarer till analysmodellen

Syftet med den internationella översikten var att urskilja dels principiellt viktiga skillnader mellan olika bevarande- och gallringsstrategier, dels tendenser i utvecklingen över tid. Även om analysmodellen ger en mycket förenklad bild bidrar den till att klarlägga vissa skillnader. När det gäller tendenser över tid kan två sådana iaktas. Den första är en ökad användning av top down-ansats. Generellt tycks många uppfatta den som ett medel att handskas med de växande arkivvolymerna och övergången till digitala handlingar. Det vore dock fel att räkna ut bottom up-ansatsen. De flesta arkivteoretiker är eniga om att man inte kan förlita sig helt på en top down-analys, utan att den måste kompletteras med en granskning av själva handlingarna. Den andra tendensen är en ökad betoning av

samhällsperspektivet. Denna förändring kan sannolikt delvis förklaras av en förskjutning av historikernas forskningsintresse i riktning mot social historia. En annan förklaring kan vara att arkivhandlingar i större utsträckning än tidigare används av forskare från andra discipliner än historia. Dessutom uppfattas numera amatörforskare som en allt viktigare användargrupp.

Vid första ögonkastet ser analys-schemat ut att ge en bild av olika bevarande- och gallringsstrategiers effektivitet. En metod som passar in i en enda ruta, som PIVOT-projektet, borde också vara enkel att tillämpa konsekvent. En heltäckande metod som kanadensisk macro-appraisal har kritiserats för att vara arbetskrävande, vilket även dess talesmän medger.³⁷ Samma invändning kan göras mot den tyska vertikala/horisontella metoden, även om dess förespråkare Jürgen Treffeisen menar att den har visat sig arbetsbesparande på sikt.³⁸ Jag vill dock förorda försiktighet med sådana slutsatser. Syftet med en arkivteoretisk modell kan knappast vara att bedöma ekonomiska prioriteringar i den offentliga arkivverksamheten, vilket i grund och botten är en politisk fråga.

Den svenska pragmatiska modellen

Hur förhåller sig då den traditionella svenska bevarande- och gallringspraxisen och 1995 års policy till sina motsvarigheter i andra länder? Vilka förändringar kan den nu aktuella revideringen av policyn förväntas leda till? Och vilka följder kan övergången till den processbaserade förteckningsmodellen förväntas få för bevarande och gallring?

Sedan länge finns en utbredd uppfattning att arkivhantering i Sverige är mycket annorlunda än i andra delar av världen. Enligt min mening är denna känsla av särart överdriven men inte helt ogrundad. Det finns några skillnader som man bör ha i minnet när man läser den internationella litteraturen och jämför med svenska förhållanden. Skillnaderna bottnar i att en svensk myndighets arkiv anses bestå av alla dess allmänna handlingar, även dagsfärska sådana. Följaktligen gör man ingen åtskillnad mellan arkivhantering och records management, åtminstone inte i den offentliga sektorn. En av Riksarkivets huvuduppgifter är att utöva tillsyn över de statliga myndigheterna och kontrollera att arkiven redan från början vårdas och ordnas enligt föreskrifterna. När handlingarna till slut överförs till en arkivinstitution ska de varken behöva gallras eller omförtecknas. Denna svenska praxis går ibland under benämningen ”proveniensprincipens dubbla tillämpning”.³⁹

Eftersom alla allmänna handlingar ingår i arkivet är utgångspunkten att de också ska bevaras om det inte finns ett uttryckligt beslut om gallring. Normalt är det arkivbildaren själv som utför gallringen, men beslutet måste ha stöd i en föreskrift från Riksarkivet. Det kan antingen vara en generell föreskrift i serien RA-FS eller en myndighetsspecifik föreskrift, RA-MS. Precis som i andra länder

är det bara en mindre del av alla allmänna handlingar som långtidsbevaras. Det svenska sättet att hantera bevarande- och gallringsfrågor har dock fått den anmärkningsvärda konsekvensen att fokus helt och hållet har legat på vilka handlingar som kan gallras, inte på vilka som bör bevaras. Det är först relativt nyligen som man har börjat diskutera saken i bevarandetermer. Berndt Fredrikssons artikel i ASF 2003 markerar ett viktigt vägskäl i denna diskussion.⁴⁰

Under den första delen av 1900-talet kan den svenska gallringsverksamheten närmast liknas vid den tyska *Fingerspitzengefühl*-praxisen. Det som gallrades var främst ”kopior och handlingar med uppenbart trivialt och rutinartat innehåll”.⁴¹ 1940 tillsatte emellertid regeringen en kommitté som blev känd under benämningen 1940 års arkivsakkunniga. Dess ursprungliga uppdrag var att föreslå vad man skulle göra med den stora mängden av handlingar från första världskrigets kristidsförvaltning. Kommittén var emellertid verksam i nära tolv år och lade förslag till såväl ett stort antal myndighetsspecifika gallringsbeslut som en allmän gallringsförordning som trädde i kraft 1953. Genom kommitténs arbete växte det fram en gallringspraxis med det övergripande syftet att bromsa arkivens volymtillväxt och samtidigt tillvarata forskningens behov – och med forskning avsågs främst nationell politisk historia. Efterhand tog ekonomiska resonemang alltmer överhanden och kommittén förordade mer och mer gallring.⁴²

Fredriksson har gett denna praxis beteckningen *den svenska pragmatiska modellen* och sammanfattar den så här:

Maximera vinsterna av gallringen genom att inrikta den på stora serier och omfattande material. Minimera skadorna i form av informationsförluster så långt det är möjligt.⁴³

I första hand gallrades stora serier med vad man uppfattade som rutinartat material, exempelvis verifikationer, statistiskt underlagsmaterial och handlingar i rutinären. Ett annat viktigt inslag i den pragmatiska modellen var den så kallade *täckningsprincipen*: om handlingar med samma innehåll fanns i arkiven från flera olika arkivbildare behövde de bara bevaras i ett av dessa arkiv. Det som skulle bevaras var handlingar med unik information.⁴⁴

Var detta en helt hemmagjord praxis eller kan man iaktta några influenser utifrån? Strävan att begränsa kostnaderna hade motsvarigheter i både tysk och amerikansk litteratur, men någon tydlig påverkan därifrån kan inte spåras. Den svenska praxisen hade visserligen en sak gemensam med den brittiska, nämligen att arkivbildarna själva hade stort inflytande på gallringsbeslut, men Jenkinson skulle ha protesterat mot att man lät arkivarier lägga sig i arkivbildningen. På det hela taget tycks den svenska pragmatiska modellen ha utvecklats utan yttre påverkan.

En policy växer fram

En bärande tanke i den svenska pragmatiska modellen var att varje arkivbestånd hade sin egen speciella karaktär och därför utfärdades inga centrala riktlinjer om principer för bevarande och gallring.⁴⁵ 1991 lade en arbetsgrupp vid Riksarkivet fram en rapport som kom till slutsatsen att den gängse praxisen inte var särskilt konsekvent och att den knappast kunde kallas för en policy. Enligt arbetsgruppen kunde man dock urskilja en tydlig tendens, nämligen att bevara handlingar med anknytning till myndigheternas centrala verksamheter, vilket gynnade förvaltningshistorisk forskning.⁴⁶ Att den pragmatiska modellen således kan sägas ha haft ett institutionellt perspektiv kan enligt min mening sannolikt förklaras med att den hade sina rötter i en outtalad samhällsuppfattning där den statliga förvaltningen värderades högt. En andra rapport som presenterades 1992 handlade om olika former av urvalsbevarande och arbetsgruppen gav uttryck för en skeptisk inställning till dessa metoder.⁴⁷

Arbetsgruppens slutsatser ledde till att Riksarkivets bevarande- och gallringpolicy *Bevarandet av nutiden* antogs 1995. Policyn utgår från arkivlagens formuleringar om att myndigheternas arkiv tillhör det nationella kulturarvet och att allmänna handlingar ska bevaras för att tillvarata medborgarnas rätt till insyn, förvaltningens och rättsväsendets behov samt forskningens intressen.⁴⁸ Beträffande det sistnämnda framhåller policyn att amatörforskare är lika viktiga som professionella forskare.⁴⁹ Under rubriken ”Kriterier för bevarande och gallring med hänsyn till forskningens intressen” gör författarna ett klart ställningstagande mot den tidigare prioriteringen av information om arkivbildarna:

Arkivhandlingar kan användas som information dels om den verksamhet där handlingarna har uppkommit, dels om förhållanden i organisationens omvärld. Båda dessa användningssätt skall beaktas i lika stor utsträckning vid bedömningen av vad som skall gallras respektive bevaras.⁵⁰

Både i det citerade stycket och i den följande texten är Schellenbergs uppdelning mellan bevisvärde och informationsvärde mycket tydlig. Även om författarna inte uttryckligen använder hans termer är det uppenbart att de varit bekanta med hans tänkande.

Vid bedömningen av vad som ska bevaras respektive gallras är första steget enligt policyn att identifiera dokumentation av sådant som arkivbildarens organisation, ekonomiska ramar och policydokument. Det är också viktigt att dokumentera arkivbildarens faktiska verksamhet, men om denna ”följer detaljerade regler som framgår av författningar, rutinbeskrivningar etc” kan det räcka att bevara några representativa exempel.⁵¹ För det andra steget, det vill säga att dokumentera omvärlden, räknar policyn upp ett antal bedömningskriterier.

Bland annat nämns handlingarnas unicitet, kontinuitet över tid, datakvalitet, aggregationsnivå och möjligheterna att länka till andra handlingar.⁵²

Utan att nämna Schellenbergs namn präglas policyn i hög grad av dennes idéer. Några andra tecken på internationellt inflytande, exempelvis en diskussion om möjligheten att använda en top down-ansats, kan inte spåras. Det förekommer inte heller några internationella perspektiv i de rapporter som föregick policyn, utan dessa är helt och hållet koncentrerade på svensk lagstiftning och praxis. Fredriksson förklarar bristen på diskussion om alternativa idéer i Sverige med Nils Nilssons dominerande inflytande.⁵³ Bland annat hade Nilsson i sin bok *Arkiven och informationsområdet* (1976) avfärdat Booms förslag om att använda den samtida samhällsdebatten som utgångspunkt. Vissa viktiga samhällsförhållanden, exempelvis miljöproblem, blir inte tydliga förrän långt i efterhand, påpekade Nilsson (och det hade han ju rätt i).⁵⁴ Det är mycket möjligt att arbetsgruppen påverkades av Nilsson i det avseendet. Å andra sidan hade Nilsson i samma bok uttryckt en positiv syn på geografiskt urvalsbevarande, en uppfattning som arbetsgruppen inte delade.⁵⁵ Jag tolkar snarare avsaknaden av internationella utblickar som ett tecken på nationell inåtvändhet.

Fredriksson visar genom en studie av gallringsbeslut att huvuddragen i den pragmatiska modellen levde kvar även efter 1995. Ekonomiska argument fortsatte att ha en avgörande betydelse för beslut om gallring av omfattande serier och i många fall bevarades endast handlingar som dokumenterade myndighetens verksamhet.⁵⁶

Med analysens termer är det uppenbart att både den traditionella praxisen och 1995 års policy har en bottom up-ansats. Den pragmatiska modellen har ett huvudsakligen institutionellt perspektiv och hör hemma i ruta 1. Policyn tycks visserligen inte ha förändrat praxis i någon större utsträckning, men det finns en principiell skillnad genom att den betonar att omvärldsinformation är lika viktig att bevara som information om arkivbildaren. Policyn måste därför delas mellan ruta 1 och 3.

Figur 4. Svensk praxis och policy

	Bottom up-ansats	Top down-ansats
Institutionellt perspektiv	1 Den svenska pragmatiska modellen 1995 års policy steg 1	2
Samhällsperspektiv	3 1995 års policy steg 2	4

Policyrevidering pågår

Sedan en tid arbetar Riksarkivet med en översyn av 1995 års policy. Samtidigt pågår övergången till den verksamhetsbaserade arkivredovisningen som ska ersätta det allmänna arkivsystemet. Det nya redovisningssystemet innebär ett nytt sätt att tänka som också kan påverka hur man arbetar med bevarande- och gallringsfrågor. Traditionellt förtecknande enligt allmänna arkivsystemet fungerar nedifrån och upp: handlingarna samlas i serier, vilka sorteras in under förutbestämda huvudavdelningar. Nu ska man arbeta uppifrån och ned med en kartläggning av verksamhetsområden, processer och aktiviteter.⁵⁷ Det är inte svårt att se en parallell mellan förteckningsmodell och bevarande- och gallringsansats. I Australien förordar NAA funktionsbaserat förtecknande just därför att det underlättar bevarande- och gallringsutredningarna.⁵⁸ Liknande tankegångar framkommer även i den svenska policyrevideringen.

Översynen av Riksarkivets policy inleddes hösten 2009, då chefen för utrednings- och gallringsenheten Håkan Lövblad presenterade en förstudie.⁵⁹ Därefter gick arbetet vidare i en arbetsgrupp som i november 2010 fick direktiv till en ”fördjupad förstudie” med utgångspunkt i Lövblads rapport.⁶⁰ Arbetsgruppen presenterade en omfattande delrapport i juni 2011.⁶¹ Slutrapporten förelåg i juni 2012.⁶²

En första handlingsrekommendation från projektet är att den nya policyn bör benämnas bevarande- och gallringspolicy i stället för gallrings- och bevarandepolicy. Till skillnad från den gamla ska den fokusera på principer för bevarande medan mer specifika riktlinjer för gallring ska finnas som tillägg.⁶³

En annan skillnad mot den gamla policyn och dess förarbeten är att analysen denna gång inte begränsas till Sverige. Bland de externa influenserna i Lövblads förstudie märks särskilt en rapport från en arbetsgrupp i det danska Rigsarkivet och en handbok i records management av de brittiska författarna Elizabeth Shepherd och Geoffrey Yeo.⁶⁴ Den danska rapporten framhåller att handlingarnas tillkomstkontext erbjuder en relativt objektiv och stabil grund för bevarande- och gallringsbedömningen, till skillnad från försök att uppskatta framtida användning och forskningsmöjligheter.⁶⁵ Den brittiska handboken förordar användning av processbaserade klassifikationsscheman som grund för bevarande- och

gallringsplaner, eftersom det tydliggör sambandet mellan handlingarna och tillkomstkontexten.⁶⁶

Riksarkivets arbetsgrupp tar upp tråden och menar att den nya arkivredovisningens processbeskrivningar sätter in handlingarna i en tydlig kontext och förklarar samband mellan handlingar inom en process och mellan processer. På det sättet kan den visa sig användbar. Exempelvis kan en överblick över styr- och stödprocesser som är likadana vid flera myndigheter ge underlag för fler generella gallringsföreskrifter, vilket vore en rationalisering. Gruppen påpekar dock att en bevarande- och gallringsutredning kräver utförligare processbeskrivningar än de som kommer att finnas i arkivredovisningen. Därför föreslår man att fallstudier genomförs på olika myndigheter i syfte att utveckla en metodik.⁶⁷

Arkivredovisningen visar alltså på samband mellan handlingar och processer. Det gäller dock endast inom myndigheten, inte samband med andra aktörer, och sådana samband utgör ett huvudtema i policyrevideringen. Lövsblad konstaterar att kulturarvsbegreppet på senare år fått en allt större betydelse i kulturpolitiken på både nationell och europeisk nivå. Kanske, framkastar han, borde därför kulturarvsaspekten lyftas upp som överordnad värdekategori snarare än forskningens behov. Konkret skulle det kunna innebära ökad uppmärksamhet på dokumentation av enskilda arkivbildare och nationella minoriteter, vilket i så fall kräver samarbete mellan olika arkiv- och kulturarvsinstitutioner.⁶⁸ Denna idé har tydliga likheter med den ”cross-archives approach” som rekommenderas i det tyska *Positionspapier*.

Arbetsgruppen tonar i sin slutrapport ner diskussionen om kulturarv med hänvisning till dess politiska karaktär. Man konstaterar dock att ett bevarande i kulturarvets namn innebär en breddning av bevarandemålen och ökad samverkan mellan arkivinstitutioner.⁶⁹ Tanken på ett breddat perspektiv finns i hög grad kvar och kopplas samman med en diskussion om nya myndighetsstrukturer. På senare tid har många offentliga verksamheter förändrats genom bolagiseringar och andra nya organisationsformer. Det har också uppstått regionala nätverk som står i direkt kontakt med EU utan inblandning av nationella myndigheter. I direktiven ingick att diskutera följderna för arkivbildningen av denna utveckling.⁷⁰

Resonemanget utmynnar i ett huvudinslag i slutrapporten, nämligen ett förslag till *sektorsanalys* som redskap för bevarande- och gallringsutredningar med helhetsperspektiv. En samhällssektor beskrivs som bestående av nätverk med ett antal intressenter, det vill säga statliga, kommunala och privata aktörer som håller på med liknande verksamhet. Intressenter återfinns på lokal, regional, nationell och internationell nivå. En sektorsanalys är en kartläggning av intressenter och nätverk och deras inbördes relationer.⁷¹ Arbetsgruppen talar uttryckligen om att det man är ute efter är en ”analys utifrån ett makroperspektiv av myndigheternas relationer”. Man tillägger dock: ”Metoden/modellen ska alltså ses som ett stöd till utredningar och är inte att jämföras med macro-appraisal, även om inspiration

kommit från denna teoribildning.”⁷² Trots denna reservation blir influensen från Cook bitvis tydlig:

Intressenter ger avtryck i myndigheters arkiv genom sina kontaktytor med verksamheten. När vi vill tänka utifrån ett verksamhetsperspektiv och dessutom sätta fokus på aktiviteter där människor är inblandade så blir de parter som myndigheter genomför olika transaktioner med intressanta som värderingsparametrar. [...] En analys av intressenter kommer att bidra till förståelsen för relationernas karaktär och antyda i vilka kontaktpunkter särskilt viktigt eller intressant arkivmaterial kan komma att skapas.⁷³

Arbetsgruppen påpekar vidare att metoden kan bidra till ett bredare bevarande genom att många olika aktörer ingår i analysen, vilket ”stöder kulturarvstanken”. Om sektorsanalysen utförs av en arkivmyndighet kan ett brett perspektiv anläggas. I normalfallet antas det emellertid vara den myndighet som lämnar in en gallringsframställan som själv ska genomföra utredningen. Det vore helt i enlighet med svensk praxis men kan förväntas leda till en relativt snäv analys. En annan tänkbar avigsida är att analysen kan visa sig arbetskrävande. Trots dessa reservationer föreslår arbetsgruppen att metoden testas och utvärderas.⁷⁴

Den föreslagna sektorsanalysen baseras på en tydlig top down-ansats och förankras i den internationella diskursen. Tvärtom förhåller det sig med ett annat förslag, nämligen *riskanalys*. Med denna metod arbetar man bottom up genom att granska handlingar eller ett system som handlingar ingår i. Utifrån en bedömning av informationens värde och konsekvenserna av gallring räknar man fram ett nyckeltal. Ett lågt nyckeltal indikerar att handlingarna kan gallras, ett högt att de bör bevaras. Med detta förfarande skulle man kunna undvika att gallring skapar kunskapsluckor. Arbetsgruppen anser att det återstår mycket utvecklingsarbete men att metoden bör prövas.⁷⁵

Förutom dessa huvudpunkter ska ytterligare några inslag i förstudien och rapporterna nämnas. Förvånansvärt lite uppmärksamhet ägnas åt hantering av digitala handlingar, vilket motiveras med att en annan arbetsgrupp på Riksarkivet arbetar med den frågan. Arbetsgruppen slår dock fast som huvudprincip att ”pappershandlingar ska bevaras på papper och e-handlingar ska bevaras digitalt”.⁷⁶ En komplicerande faktor blir då så kallad ersättningskanning, det vill säga när myndigheter skannar in inkomna pappershandlingar i sina ärendehanteringssystem och sedan förstör pappersoriginalen. Gruppen uttalar en viss tveksamhet inför förfarandet men medger att utvecklingen inte kan hejdas. Det avgörande måste vara att informationens autenticitet bevaras.⁷⁷

En fråga som aktualiserades i förstudien gällde gallring i äldre arkivbestånd som förvaras i depåerna, något som hittills har varit otänkbart. I direktiven fick gruppen i uppgift att överväga om det kanske ändå var något som borde övervägas i vissa fall, men på denna punkt tar man klar ställning:

Riksarkivets roll är att visa vad som finns bevarat och locka till forskning i de handlingar som står utan forskare, snarare än att omöjliggöra framtida forskning genom att gallra mer i redan levererade arkiv.⁷⁸

I direktiven ingick också att utreda om det är dags att sluta helt och hållet med urvalsbevarande. Arbetsgruppen gör särskilt en genomgång av geografiskt urval (intensivdataområden) och konstaterar att metoden i praktiken inte tillämpas längre utan har dött ut av sig själv. Det finns således ingen anledning att skriva något om den i policyn. Emellertid omnämns urvalsbevarande fortfarande i vissa gällande författningar och det kan också förekomma andra former av urval. Gruppen rekommenderar därför fortsatt utredning av dessa frågor.⁷⁹

Sammanfattningsvis tycks det återstå en hel del arbete innan 1995 års policy kan ersättas med en ny. Framför allt ska ”[r]iskanalys, sektorsanalys och användning av verksamhetsbaserad arkivredovisning testas och utvärderas vidare som metodstöd i gallringsärenden”.⁸⁰

I jämförelse med den gamla policyn kommer den nya troligen att innebära betydande förändringar. Den största skillnaden blir ett tydligt inslag av top down-ansats. Det är handlingarnas tillkomstkontext snarare än deras förväntade användning som ska bedömas. Dels ska sammanhang inom arkivet tydliggöras med hjälp av processbeskrivningarna i den nya arkivredovisningen, dels ska en sektorsanalys sätta in arkivbildaren och handlingarna i en bredare samhällskontext.

På flera sätt är detta ett steg i samma riktning som den internationella utvecklingen. Processkartläggning har likheter med den funktionsanalys som ingår i macro-appraisal. I sammanhanget är det värt att påminna om Baevens påpekande att den kanadensiska metoden fungerar bra för att identifiera stora anhopningar av gallringsbara handlingar, vilket stämmer väl överens med den svenska praxisen att gallra skrymmande serier. Även den föreslagna sektorsanalysen påminner något om macro-appraisal, ännu mer om tankarna i det tyska *Positionspapier*.

Att få svenska arkivarier att arbeta på detta otraditionella sätt kan möjligen medföra liknande svårigheter som när det gällde att förankra den nya förteckningsmodellen. Men kanske behöver det inte bli något stort problem eftersom alla genom bytet av förteckningsmodell kommer att ha tvingats vänja sig vid att tänka i nya banor. Den nya policyn kommer inte heller att innebära att bottom up-ansatsen försvinner helt. Man kommer fortfarande att behöva granska handlingar även om riskanalys än så länge är en oprövad metod. Hur de två ansatserna ska kombineras framstår dock ännu som oklart.

Hur skulle den kommande policyn kunna beskrivas i analysmodellens termer? Den har en uttalad top down-ansats, vilket i motsats till föregångaren placerar den i fyrfältsfigurens högra kolumn, men samtidigt behålls bottom up-ansatsen åtminstone delvis. Liksom tidigare anses det viktigt att bevara information både om arkivbildaren själv och om dess omgivning. Policyn har alltså både ett

institutionellt perspektiv och ett samhällsperspektiv. Därmed täcker den figurens alla fyra rutor, men tyngdpunkten ser ut att hamna i ruta 2 och 4.

Avslutningsvis kan man konstatera att om de svenska arkiven i den gamla policyns förarbeten framstod som isolerade från omvärlden är detta inte längre fallet. Den pågående policyöversynen präglas av en stark medvetenhet om att Sverige är en del av den större arkivvärlden. Hur minnet av nutiden ska bevaras i framtidens arkiv är dock ännu inte helt avgjort.

---

¹ Den engelska termen *appraisal* syftar på hela processen för bedömning av vilka handlingar som ska bevaras eller gallras. I Sverige har man nästan alltid talat om gallring eftersom utgångspunkten är att allmänna handlingar ska bevaras om det inte finns ett uttryckligt gallringsbeslut. Appraisal översätts ibland med ”informationsvärdering”, en term som dock används även i andra sammanhang än arkivhantering. Jag kommer här att använda uttrycket ”bevarande och gallring” även om ordkombinationen är otymplig. Bevarandet kommer först, dels för att det överensstämmer med den internationella diskursen, dels för att markera att det är den viktigaste aspekten (i analogi med offentlighets- och sekretesslagen).

² Riksarkivet, Bevarandet av nutiden. Riksarkivets gallrings- & bevarandepolicy. Stockholm 1995.

³ Terry Cook, ”What is Past is Prologue: A History of Archival Ideas Since 1898, and the Future Paradigm Shift”, *Archivaria* 1997:Spring, s. 37; Theo Thomassen, ”A First Introduction to Archival Science”, *Archival Science* 2001:4, s. 383–384.

⁴ Att dessutom handlingar med någon form av juridiskt bevisvärde ska bevaras minst så länge som detta bevisvärde kvarstår torde vara självklart för alla, varför denna aspekt inte kommer att beröras närmare.

⁵ Hilary Jenkinson, *A Manual of Archive Administration Including the Problems of War Archives and Archive Making*, Oxford 1922, s. 11–13, 117–132. Se även T Cook 1997, s. 22–25 samt Reto Tschan, ”A Comparison of Jenkinson and Schellenberg on Appraisal”, *American Archivist* 2002:2, passim.

⁶ Michael Cook, *The Management of Information from Archives* (second edition), Aldershot 1999, s. 83.

⁷ Theodore R Schellenberg, *Modern Archives. Principles and Techniques*, Melbourne 1956, s. 133, 139–140.

⁸ Schellenberg 1956, s. 149–150.

⁹ National Archives and Records Administration (NARA), *Strategic Directions: Appraisal Policy* 2007. <http://www.archives.gov/records-mgmt/initiatives/appraisal.html> (avläst januari 2013).

¹⁰ The National Archives (TNA), *Appraisal Policy. Version 1 August 2004*, s. 11–12. http://www.nationalarchives.gov.uk/documents/information-management/appraisal_policy.pdf (avläst januari 2013).

¹¹ TNA 2004, s. 1–5.

¹² Hans Booms, ”Society and the Formation of a Documentary Heritage: Issues in the Appraisal of Archival Sources”, *Archivaria* 1987:Summer, s. 84–85; Juergen Treffeisen, ”The Development in Germany of Archival Processing – The Vertical and Horizontal Appraisal”, *Archival Science* 2003:4, s. 346–347.

¹³ Booms 1987, s. 87–91; Treffeisen 2003, s. 347.

¹⁴ Nils Nilsson, *Arkiven och informationsområdet*, Lund 1976, s. 69; Booms 1987, s. 91, Carol Couture ”Archival Appraisal: A Status Report”, *Archivaria* 2005:Spring, s. 87–88.

¹⁵ Den fullständiga titeln var *Grundsätze der Wertermittlung für die Aufbewahrung und Kassation von Schriftgut der sozialistischen Epoche in der Deutschen Demokratischen Republik*.

¹⁶ Nilsson 1976, s. 69; Åke Kromnow, ”The appraisal of contemporary records”, i *Proceedings of the 8th International Congress on Archives* (Washington, 27 September – 1 October, 1976), München 1979, s. 48; Booms 1987, s. 95–98; Couture 2005, s. 88–89.

-
- ¹⁷ Booms 1987, s. 101–106. Originalversionen av artikeln hade titeln ”Gesellschaftsordnung und Überlieferungsbildung. Zur Problematik archivarischer Quellenbewertung”, *Archivalische Zeitschrift* 1972.
- ¹⁸ Angelika Menne-Haritz, ”Appraisal or Documentation: Can We Appraise Archives by Selecting Content?”, *American Archivist* 1994:3, s. 534–535; Treffeisen 2003, s. 348.
- ¹⁹ Menne-Haritz 1994, s. 535–536.
- ²⁰ Robert Kretschmar, ”Archival Appraisal in Germany: A Decade of Theory, Strategies, and Practices”, *Archival Science* 2005:2–4, s. 224–227, 231–238.
- ²¹ Treffeisen 2003, s. 349–352.
- ²² Citerad i T Cook 1997, s. 29.
- ²³ Helen Willa Samuels, ”Who Controls the Past”, *American Archivist* 1986:2. Samuels nämner Booms som en inspirationskälla, se s. 117.
- ²⁴ Helen Willa Samuels, *Varsity Letters. Documenting Modern Colleges and Universities*, Chicago 1992.
- ²⁵ Terry Abraham, ”Collection Policy or Documentation Strategy: Theory and Practice”, *American Archivist* 1991:1, s. 49–51.
- ²⁶ Terry Cook, ”Mind over Matter: Towards a New Theory of Archival Appraisal”, i Barbara L. Craig (ed.) *The Archival Imagination. Essays in Honour of Hugh A. Taylor*. Ottawa 1992, s. 41.
- ²⁷ T Cook 1992, s. 52–58.
- ²⁸ Sedan 2004 sammanslaget med nationalbiblioteket till *Library and Archives Canada*.
- ²⁹ Brian P N Baeven, ”Macro-Appraisal: From Theory to Practice”, *Archivara* 1999:Fall, s. 160–164.
- ³⁰ Agnes E M Jonker, ”Macroappraisal in the Netherlands. The First Ten Years, 1991–2001, and Beyond”, *Archival Science* 2005:2–4.
- ³¹ Riksarkivet (Norge), Hovedprinsipper for riksarkivarens arbeid med bevaring og kassasjon i offentlig forvaltning, 10.08.2006 (citad s. 5)
<http://arkivverket.no/arkivverket/content/download/3177/41758/version/1/file/hovedprinsipperbk.pdf> (avläst januari 2013).
- ³² Adrian Cunningham & Robyn Oswald, ”Some Functions are More Equal than Others: The Development of a Macroappraisal Strategy for the National Archives of Australia”, *Archival Science* 2005:2–4, s. 163–169.
- ³³ National Archives of Australia, *Why Records are Kept: Directions in Appraisal*, 2003, s. 5.
http://www.naa.gov.au/Images/Why%20records%20are%20kept%5B1%5D_tcm16-47323.pdf (avläst januari 2013).
- ³⁴ Cunningham & Oswald 2005, s. 175–182.
- ³⁵ NAA 2003, s. 8–9.
- ³⁶ En följd av tillämpningen av macro-appraisal i Kanada är en betydligt ökad användning av begreppet bevisvärde i bevarande- och gallringsutredningar. Candace Loewen, ”Accounting for Macroappraisal at Library and Archives Canada: From Disposition to Acquisition and Accessibility”, 2005:2–4, s. 244.
- ³⁷ Baeven 1999, s. 162–163; Terry Cook, ”Macroappraisal in Theory and Practice: Origins, Characteristics, and Implementation in Canada, 1950–2000”, *Archival Science* 2005:2–4, s. 155–156.
- ³⁸ Treffeisen 2003, s. 364–365.
- ³⁹ Uppkomsten av den dubbla tillämpningen analyseras närmare i Mats Burell, ”Det perfekta arkivet. Om proveniensprincipens dubbla tillämpning”, *Arkiv, samhälle och forskning* 1999:1.
- ⁴⁰ Berndt Fredriksson, ”Vad skall vi bevara? Arkivgallringens teori, metod och empiri”, *Arkiv, samhälle och forskning* 2003:2, s. 37.
- ⁴¹ Fredriksson 2003, s. 31. Fredriksson ger denna period rubriken ”Självkärl gallring av ’ointressant’ material 1900–1940”.
- ⁴² Fredriksson 2003, s. 31; Louise Nyberg, ”...Tvånget att försaka. Bedömningsgrunder för gallringsbeslut”, i Patrik Höij (red.), *Information, förvaltning och arkiv – en antologi*. Arkiv i Norrland 20, Härnösand 2005, s. 136–151. Fredrikssons rubricerar denna period ”Den accelererande gallringen 1940–1990”.
- ⁴³ Fredriksson 2003, s. 26.

-
- ⁴⁴ Fredriksson 2003, s. 26–27.
- ⁴⁵ Fredriksson 2003, s. 27.
- ⁴⁶ Riksarkivet, Bevarande- och gallringspolicy. Rapport 1991-01-30, s. 7.
- ⁴⁷ Riksarkivet, Bevarande- och gallringspolicy. Rapport 2, 1992-03-18.
- ⁴⁸ Arkivlagen (1990:782) 3 §.
- ⁴⁹ Riksarkivet 1995, s. 5.
- ⁵⁰ Riksarkivet 1995, s. 6.
- ⁵¹ Riksarkivet 1995, s. 7.
- ⁵² Riksarkivet 1995, s. 8–9.
- ⁵³ Fredriksson 2003, s. 27–28. Nilsson var arkivråd på Riksarkivet och författare till flera viktiga arkivvetenskapliga böcker, bland annat läroboken Arkivkunskap (Lund 1973).
- ⁵⁴ Nilsson 1976, s. 70.
- ⁵⁵ Nilsson 1976, s. 74–76; Riksarkivet 1992, s. 8–11.
- ⁵⁶ Fredriksson 2003, s. 35.
- ⁵⁷ RA-FS 2008:4, Föreskrifter om ändring i Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd (RA-FS 1991:1) om arkiv hos statliga myndigheter.
- ⁵⁸ NAA 2003, s. 5–6.
- ⁵⁹ Håkan Lövblad, Förstudie Bevarande- och gallringspolicy 2009-10-05. Riksarkivet, dnr RA 20-2008/4630.
- ⁶⁰ Riksarkivet, Direktiv till fördjupad förstudie rörande gallrings- och bevarandepolicy 2010-11-19, dnr 20-2010/5303. Arbetsgruppen bestod av Lövblad samt ytterligare fem av Riksarkivets medarbetare från olika delar av organisationen.
- ⁶¹ Riksarkivet, Revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy Bevarande av nutiden (Förband), delrapport steg 1, november 2010 till juni 2011. 2011-06-22, dnr 20-2010/5303.
- ⁶² Riksarkivet, Revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy Bevarande av nutiden (Förband). Slutrapport juni 2012. 2012-06-19, dnr 20-2010/5303.
- ⁶³ Riksarkivet 2011, s. 5, 7; Riksarkivet 2012, s. 4.
- ⁶⁴ Rigsarkivet, Den hemmelige rapport. Bevarings- og kassationsarbejdet i Rigsarkivet. Bevarings- og kassationsafdelingen 2002; Elizabeth Shepherd & Geoffrey Yeo, Managing records: a handbook of principles and practice, London 2003.
- ⁶⁵ Rigsarkivet 2002, s. 19; Lövblad 2009, s. 26.
- ⁶⁶ Shepherd & Yeo 2003, s. 155–164; Lövblad 2009, s.29.
- ⁶⁷ Riksarkivet 2011, s. 4, 9; Riksarkivet 2012, s. 18–19.
- ⁶⁸ Lövblad 2009, s. 1, 10, 14–15.
- ⁶⁹ Riksarkivet 2011, s. 4–5, 13–14; Riksarkivet 2012, s. 32–33.
- ⁷⁰ Riksarkivet 2011, s. 11–12.
- ⁷¹ Riksarkivet 2012, s. 11–13.
- ⁷² Riksarkivet 2012, s. 9.
- ⁷³ Riksarkivet 2012, s. 10–11.
- ⁷⁴ Riksarkivet 2012, s. 14–17.
- ⁷⁵ Riksarkivet 2012, s. 21–23.
- ⁷⁶ Riksarkivet 2011, s. 17.
- ⁷⁷ Riksarkivet 2011, s. 114–117; Riksarkivet 2012, s. 28–29.
- ⁷⁸ Riksarkivet 2011, s. 15.
- ⁷⁹ Riksarkivet 2011, s. 5, 16, 94–113; Riksarkivet 2012, s. 24–28.
- ⁸⁰ Riksarkivet 2012, s. 3.